

**ФАЛСАФА ВА МАЪНАВИЯТ АСОСЛАРИ
КАФЕДРАСИ**

МАДАНИЯТШУНОСЛИК

ФАНИДАН ЎҚУВ-УСЛУБИЙ МАЖМУА

Тузувчилар: с.ф.н. доц. О.О Сирожов

Ф.ф.н. доц. С.Х. Хусанов

Катта ўқит: Д.С. Миржавҳарова

Тошкент - 2012

МАДАНИЯТШУНОСЛИК ФАНИДАН

НАМУНАВИЙ ДАСТУР

1-БЎЛИМ. МАДАНИЯТ НАЗАРИЯСИ

1-мавзу. Маданиятшунослик фанининг предмети ва вазифалари

"Маданият" тушунчаси талқини

Шахс ва жамият ҳаётида маданий тараққиёт масалаларини ўрганишнинг зарурлиги, курснинг мақсади, тадқиқот предмети ва вазифаси. Маданиятшунослик курсининг ижтимоий фанлар тизимида тутган ўрни, ўзига хослиги ва амалий аҳамияти.

Маданиятшунослик тарихида "Маданият" тушунчасининг талқини. "Маданият" тушунчасининг келиб чиқиши ва унинг маъно тизими. қадимги ва ўрта асрлар фанида "Маданият" тушунчасининг таърифи. Янги давр фалсафасида "Маданият" тушунчаси. "Маданият" тушунчасини таърифлашга гносеологик, аксеологик, онтологик ва семиотик жиҳатдан ёндашиш. Ҳозирги замон илми назарида "Маданият"нинг талқини. Маданият ижтимоий ҳодиса сифатида. Моддий ва маънавий маданият. Маънавий маданиятнинг таркибий тузилиши.

2-мавзу. Маданият ривожланишининг асосий қонуниятлари. Дунё

маданиятшунослигидаги назарий муаммоларининг ечими

Табиат ва маданият. Маданият инсон шахси ва унинг турмуш тарзини таркиб топтиришнинг ўзига хос усули. Маданият авлодлар ўртасида ижтимоий боғланишнинг муҳим халқаси. Ирқий, этник, миллий маданий ва социал иқтисодий хилма-хиллик ва умумбашарий бирлик. Тарих ва маданият типларининг минтақалаштирилиши. Маданият ва цивилизация. Жаҳон халқлари маданиятидаги ўзига хослик ва умумийлик. Маданиятлар мулоқоти. Шарқ ва Ғарб маданиятларининг ўзаро бир-бирига таъсири. Евроцентризм ва ориентализм концепцияларининг моҳияти, шарқона тафаккурнинг ўзига хослиги.

Ҳозирги шароитда универсал технологиялар, ахборот тарқатишнинг глобаллашуви. Ғоявий таъсир кўрсатиш имкониятларининг кенгайиши. Ахборот соҳасидаги глобаллашувнинг дунё халқлари ўртасида ўзаро мулоқот, илм-фан, маданий бойликларни ўзлаштириш учун улкан имкониятлар яратишга таъсири.

Инвизация ва ҳозирги замон. Ижтимоий-муносабатлар ва маънавий-маданий ҳаёт. Жаҳон маданиятшунослигининг ўзига хослиги. Маънавият қадриятлар тизимида демократик омиллар. Инсоният ҳаётида техника ва технологияларнинг ўрни ва ролининг ортиб бориши. Инсон омилининг кучайиши. Шахс манфаатининг буюк қадрият сифатида давлат, миллий, синфий, тор диний қадриятлардан устуворлиги.

Очиқ жамият ва маданият тушунчалари. Дунё маданияти. Маданият ва сиёсат. Маънавий маданиятдаги янги вазият. Романтизм ва реализм.

3-мавзу. Маданий ва маънавий мерос. Мустақиллик шароитида ўзбек

миллий маданиятини ривожлантиришнинг назарий асослари

Ворислик - маданий тараққиётнинг муҳим қонунияти. Тарихий изчиллик ва маданий мерос. Моддий ва маънавий маданиятда ўзига хослиги ва давомийлиги. Маънавият ва миллий кадриятлар. Маънавият тушунчаси. Унинг асосий шакллари ва уларнинг ўзаро боғлиқлиги. Миллий кадриятлар ва шахс маънавияти. Унинг шаклланиш босқичлари ва воситалари. Миллий ва умуминсоний кадриятлар. Иқтисодий ва техника тараққиётининг ҳозирги босқичида бу кадриятларнинг аҳамияти. Маданият ва коммуникация воситалари. Ҳозирги давр маданиятида турли даражаларнинг ўзаро нисбати: касб, халқ, юксак санъат ва оммавий маданият.

Мустақиллик ва маънавият. Маънавий ва маданий омиллар давлат сиёсатининг устувор йуналиши эканлиги. Маданиятни ривожлантиришнинг иқтисодий, ижтимоий, сиёсий, мафкуравий асослари.

Маърифат - жамият тараққиётининг асоси, уни мукаррар ҳалокатдан қутқариб қоладиган ягона куч. Маданият тўғрисидаги марксча-ленинча методологиянинг асоссизлиги. Мустақиллик шароитида маданиятни ривожлантиришнинг асосий тамойиллари: илмийлик, ҳаққонийлик, тарихийлик, давомийлик, халқчиллик.

Маданиятда миллийлик ва умуминсонийлик. Маданият ва демократия. Маданият ва сиёсат. Маданият ва эркинлик. Маънавий муҳит: миллатлараро муносабатлар ва маданият. Миллий истиқлол РОЯСИ ва маънавиятнинг уйғунлиги.

2-БЎЛИМ. МАДАНИЯТШУНОСЛИК ВА ЖАҲОН МАДАНИЯТИ МАСАЛАЛАРИ

4-мавзу. Архаик (ибтидоий) маданият. Анъанавий маданият

Маданиятнинг вужудга келиши. Маданий даврлар тушунчаси. Меҳнат қуроллари ва табиий ресурслардан фойдаланиш даражаси. Ибтидоий жамиятнинг шаклланиши ва социал тузилиши. Маиший турмуш ва ахлоқ мезонлари. Ибтидоий одамнинг фикрлаши ва олами тушунишининг ўзига хослиги. Билиш фаолиятининг шаклланиши ва ривожланиши. Ибтидоий маданиятда олам ҳақидаги билимларнинг маросимларда акс этиши. Диний тасаввурлар ва маросимлари. Санъатнинг жамоачилик хусусиятлари, маданий синкретизм (қоришиқ). Санъатнинг амалий, алоқа муносабати ва тарбиявий вазифалари. Санъат-билимлар тўплаш воситаси. Тош даври санъат ёдгорликлари: ғорлардаги расмлар, ибодат ҳайкалчалари. Маиший буюмларга ишлов бериш санъати. Керамика ва пластика. Уй-жой ва саждаҳоҳлар қуриш. Мифология, фольклор ва ёзувнинг пайдо бўлиши. Неолит ва энеолит давлари меъморий қурилишлари: менгирлар, дольменлар ва кромлехлар. Ўзбекистон ҳудудидаги бу давларга оид ёдгорликлар. Турли минтақаларда анъанавий маданият шаклланишининг умумий хусусиятлари.

Қадимги Шарқ маданиятининг тарихий ва даврий чегаралари. Қадимги Шарқ цивилизацияси ривождаги умумийлик ва ўзига хос хусусиятлар, уларнинг жаҳон маданияти тарихидаги ўрни. Қадимги Шарқ маданиятида анъаналарнинг ўрни ва аҳамияти. Қадимги Шарқ дунёқарашининг ўзига хослиги. Маданиятнинг энг қадимги ўчоги-қадимги Мессопотамия жамиятлари маданияти. Ёзма илмий ва санъатга оид ёдгорликлар (миххат, зиккурат, математика ва астрономия, "Гилгамиш" ҳақидаги достон). Жаҳон маданиятида Мессопотамия маданиятининг ўрни ва аҳамияти.

Қадимги Миср маданиятининг шаклланиш даври. Миср маданиятида дин, унга эътиқоднинг белгиловчи ўрни. Мисрликларнинг нариги дунёдаги ҳаёт ҳақида тасаввурлари. Қадимги Миср ёзуви, фани ва санъати: эҳромлар, ибодатхоналар, рассомчилик, тиббиёт, иероглиф битиклар, адабий асарлар. Жаҳон маданияти ривожланишида қадимги Миср маданиятининг ўрни.

Қадимги Ҳиндистон маданияти. Қадимги хиндларда диний дунёқараш ва таълимотнинг ўзига хослиги. Брахманизм-жамоани табақалаштириш. Биринчи жаҳон дини - Буддизмнинг шаклланиши. Мохинжо-Даро ва Хараппа цивилизацияси. Ҳинд фалсафаси ва фанининг хусусиятлари. Санъат ва адабий асарлар (зинапоё-симон тош ибодатхона, тасвирий санъат ва

хайкалтарошлик, "Ведалар", "Маҳобҳорат", "Рамаяна", "Панчатантра", драматургия). Ҳиндистон цивилизациясининг "ошкоралиги" ва бошқа халқлар маданиятларига таъсири.

Қадимги Хитой цивилизацияси вужудга келишининг шарт-шароитлари ва ўзига хос хусусиятлари. Хитой маданий дунёсининг биқиқлиги. Конфуцийчилик, даосизм, моизм ва легизм каби фалсафий таълимотларининг пайдо бўлиши. Хитой маданиятининг ижтимоий-ахлоқий мазмуни. Ёзув, адабиёт, санъат ёдгорликлари. Буюк Хитой девори. Буюк ипак йўли. Хитой маданиятининг қўшни халқларга таъсири.

Қадимги маданиятни чўққиси бўлмиш Антик маданиятнинг жаҳон маданиятидаги ўрни. қадимги Юнон цивилизациясининг шаклланиш ва ривожланиш босқичлари. Антик маданиятда янги шаклдаги (илмий мантик) фикрлашнинг вужудга келишида сиёсий тузумдаги демократик жараённинг таъсири. Антик давр фалсафаси ва динининг қадимги Шарққа нисбатан ўзига хослиги. Юнон афсоналари, Юнон маданиятининг пластик (нафис) хусусиятлари. Тасвирий санъат, меъморчилик, театр, спортнинг антик маданиятдаги ўрни.

Қадимги Лотин маданияти. Қадимги римликларни дунёни идрок этиш хусусиятлари. Республика ва Империя даври маданияти. Тамошалар ва диний эътиқодлар. Қадимги римликларнинг ҳарбий санъати. Рим ҳуқуқи. Римликларнинг муҳандислик иншоотлари. Хайкалтарошлик, меъморлик. Эллинистик маданиятнинг Қадимги Лотин маданиятга таъсири. Шарқдаги эллинистик марказлар. Антик маданият инқирози ва христианликни вужудга келиши.

5-мавзу. Маданиятшунослик ва диний маданият.

Техноген маданият: унинг моҳияти

Ўрта асрлардаги "Дунё қиёфаси". Европа ва Шарқ маданиятининг христиан ва ислом дини ақидаларида намоён бўлиши. Умумий ахлоқ мезонларининг ўрнатилиши ва ёйилишида диннинг ўрни. Исломий маданиятнинг шаклланиши ва унинг асосий йўналишлари. Араб тили ва илмий адабий алоқаларнинг ривожланиши. Қуръон ва шариат асослари. Тасаввуф. Ислом маданиятининг бадий хусусиятлари. Китоб ва каллиграфия. Китоб безаш санъати. Ўрта аср миниатюра мактаблари. Биноларга декоратив безаш ишлаш. Масжидлар ва мақбаралар. Қалъа ва саройлар. Шаҳар маданиятининг шаклланиши. Илмий билимлар ривож.

Ўрта асрларда Европа халқлари маданиятининг шаклланиши. Европа ўрта асрлар маданиятининг манбаи: антик маданият, христианлик, мусулмон шарқи. Ўрта асрлар Европа маданиятининг табақа-манфаатчилик хусусияти. Каролнинг уйғониш даври. Ўрта аср халқ маданияти. Рицарлик ва роҳиблик-ҳаёт тарзи сифатида Византия маданияти. Роман санъати. Черков ва ибодатхоналар. Эҳромлар ва кўрғонлар. Готика. Шаҳар маданиятининг ривожланиши. Университет илмининг вужудга келиши. Географик кашфиётлар ва денгиз йўлининг кашф қилиниши. Техника ютуқлари, Европа ва Шарқ маданияти муносабатлари.

Уйғониш даврида янги Европа маданиятининг шаклланиши. Европада Уйғониш даври маданиятининг ривож ва антик анъаналарни тикланиши. Гуманизм. Санъатнинг ижтимоий аҳамияти. Италия ва Шимоли-Ғарбий Европада уйғониш даври маданияти ривожланишининг ўзига хослиги. Янги инсон идеалининг шаклланиши. Италия адабиёти ва санъати. Реформация, китоб нашр этиш, миллий ёзувларни тарқалиши.

XVII асрда Баракко ва маънавий маданият. Рационализм ва илгор фаннинг дастлабки ютуқлари. XVIII аср маърифатпарварлик асри. Абсолютизмнинг инқирози. Қомусий олимлар. Классицизм ривожланишида янги босқич. Классицизм меъморчилиги ва хайкалтарошлик. Адабиёт ва театр, мусиқа санъатининг юксалиши. Европа маданиятида бадий мактабларнинг аҳамияти. XVIII аср ва XIX асрнинг бошларида Англия ва Испания маданиятида романтизм тенденцияларининг намоён бўлиши. XIX асрда капиталистик муносабатларнинг ривожланиши ва маданият соҳасидаги юз берган ўзгаришлар. Саноат инқилоби ва илмий-техника ютуқлари. Тафаккурнинг шаклланиши: тарихий ва санъатдаги эклетика (қоришиқ). Жамият ҳаётида

матбуотнинг тутган ўрни. Анъанавий маданиятнинг аста-секин барҳам топиб бориши ва оммавий маданият феноменининг вужудга келиши.

Европа санъатида романтизм ва неоклассизм. Адабиёт ва тасвирий санъатда реализм, импрессионистлар ва постимпрессионистлар.

XX аср бошларида маданият ривожига янги йуналишлар. Санъатнинг янги турлари: киноматография, телевидениенинг вужудга келиши ва уларнинг театр, адабиёт рассомчилиги ва бошқа санъат соҳаларига ўзаро таъсири. Ҳозирги замон бадииятида оммавий юксак (профессионал) маданиятнинг ўзаро нисбати.

Илмий технология инқилоби ва XX аср цивилизациясининг аграр индустриал ҳамда замонавий ахборот-компьютер босқичлари. Бу тараққиётнинг интернационаллашувида алоқанинг телекоммуникация воситалари. Илмий ва бадиий маданият уйғунлиги. Маърифий таълимда умуминсоний қадриятларнинг аҳамияти. Маданий ривожланишнинг умумжаҳон ўн йиллиги. 1988-1997 йиллардаги ЮНЕСКО дастури. Ўзбекистонда маданий меросни муҳофаза қилиш тадбирлари. Умумжаҳон ворислиги концепцияси, "Буюк ипак йўли" халқаро лойиҳаси. Ўзбекистон маданият жамғармасининг фаолияти. Ўзбекистонда ҳозирги маданий ривожланишнинг ўзига хос хусусиятлари.

3-БЎЛИМ. ВАТАН МАДАНИЯТИ ТАРИХИ

6-мавзу. Марказий Осиё халқларининг қадимги маданияти

Марказий Осиёда ибтидоий жамоа тузуми. Тош даври ёдгорликлари. Марказий Осиё маданияти шаклланишининг табиий-иқлимий ва этник шарт-шароитлари. Марказий Осиё маданияти таркибида турли хил маданий жараёнларнинг вужудга келиши. (Зироаткор ва кучманчи чорвадор халқлар). Милоддан аввалги III-II минг йилликларда маданий жараёнларни ўз даврига хос шаклланиши. Бронза даврида қадимги деҳқончилик ва чорвадор кучманчилар маданиятининг алоҳида ҳудудларда ажралиб ривожланиши. Илк давр шаҳар маданиятининг вужудга келиши. Олтинтепа. Сополлитепа. қадимги қабилалар маданий алоқаларнинг йуналишлари, маданий ҳаётни афсона ва ривоятларда ифодаланиши. Диний эътиқодлар, Зардуштийлик ва "Авесто".

Эллин маданиятининг Шарққа кириб келиши. Юнон-Бақтрия подшолиги маданий ёдгорликлари. Эски ва Янги НИСО. Монументал меъморчилик. Парфия давлатининг қўшни мамлакатлар билан маданий алоқалари.

Қушонлар даврида Бақтрия маданияти. Буддизм ёдгорликлари. Амалий санъат. «Буюк ипак йўли» - ғарб ва Шарқ халқлари ўртасида маданий қўприк. Қадимги Хоразм маданияти. Меъморчилик ва тасвирий санъат. Халқ оғзаки ижоди ва ёзувнинг пайдо бўлиши.

7-мавзу. Марказий Осиё халқларининг V-VIII асрлардаги

маданий ҳаёти. Шарқ уйғониш даври маданияти

Илк ўрта асрларда мамлакатимизда таркиб топган ижтимоий-маданий муносабатлар. Янги услубдаги шаҳар-қалъаларнинг юзага келиши ва маданий ҳаёт.

Турк ҳоконлиги. Турк ҳоконлиги даври маданияти. Ёдномалар қадимги туркий қабилалар, бирлашмаларнинг маданияти сифатида. Битиктошлар. Тасвирий санъат. Турк ҳоконлиги даврида қўшиқчилик-муסיқа санъати. Мотам маросимлари. Ёзув маданияти.

Араб истилоси дарида маданий ҳаёт. Маданий-тарихий ёдгорлик-ларнинг талон-тарож қилиниши. Наршахийнинг "Бухоро тарихи", Херман Вамберининг "Бухоро ёхуд Моварауннахр

тарихи" асарлари. Ислом, "Қуръон" ва маданият "Хадис"лар - миллий маънавиятнинг муҳим омилларидан бири эканлиги. Ислом дини ва миллий қадриятлар, урф-одатлар.

Марказий Осиё Ренессанси ва уни даврлаштириш муаммолари. IX-XI асрларда ижтимоий-сиёсий, иқтисодий ва маданий ҳаётда юз берган ўзгаришлар. Халифалик тасарруфида бўлган Моваруннаҳрда Ислом маданиятининг шаклланиши. Бовдод ва бошқа маданият марказлари билан Моваруннаҳр шаҳарларининг алоқалари. Маъмун академияси. Марказлашган давлатлар-сомонийлар, қорахонийлар, ғазнавийлар ва хоразм-шоҳлар даврида шаҳарларнинг маданий марказга айланиши. Марказий Осиё санъатида араб халифалиги ва маҳаллий маданий оқимларнинг ўзаро синтези-жараёнининг кучайиши. Табиий, фалсафий-ахлоқий ва диний-тасаввуфий фанларнинг тараққий қилиши. Ал-Хоразмий, Фаробий, Аҳмад Фарғоний, Беруний, Ибн Сино, Рудакий, Дақикий, Фирдавсий, Махмуд Кошгарий, Юсуф Хос Хожиб, Исмоил Бухорий, Исо Термизий, Боязид Бистомий, Мансур Халлож, Аҳмад Яссавий, Нажмиддин Кубро каби алломаларнинг қарашлари ва уларнинг жаҳон илм-фанида тутган ўрни. Меъморчилик ва тасвирий санъатдаги услубий ўзгаришлар: Мадраса, масжид, мақбара хонақоҳлар, қарвонсарой, рабат, тим каби маиший савдо ҳамда муҳофаза қилинишлари ва уларнинг услублари. Гумбазли-куббали усулнинг яратилиши, меъморчиликда геометрик уйғунлик ва математик мутаносиблик қонуниятларининг амал қилиши. Монументал тасвирий санъатнинг ривожланишида ёғоч ва ганч ўймакорлиги. Геометрик, ўсимликсимон ва эпи-график-арабча битикларнинг нақший декор сифатида қўлланилиши IX- XII асрлар меъморий ёдгорликлари. Бухородаги самонийлар мақбараси. Тимдаги Араб Ота мақбараси, Кармана шаҳри яқинидаги Работи Малик, Термиздаги Ҳаким ат-Термизий, Султон Саодат, Самарқанддаги Шоҳи Зинда ансамбли. Амалий санъатнинг қўлорчилик, тўқувчилик сингари шакллари ривожланиши.

8-мавзу. Темур ва Темурийлар даври маданияти

(XIV асрнинг иккинчи ярми-XV аср)

Амир Темур барпо этган марказлашган давлатда маданий-маиший ҳаётни ривожлантириш шарт-шароитлари. Маданиятни ривожлантиришга Темурнинг давлатчилик нуқтаи назаридан эътибор бериши. Самарқанд ва Хиротдаги маданий муҳит. XIV аср охири XV асрда Моваруннаҳрда қурилган меъморий обидалар. Меъморий декорда рангли сопол қопламаларнинг қўлланилиши. Гўри Мир, Оқ-сарой, Бибихоним, Шоҳи Зиндадаги меъморий қурилишлар, боғ ва кўшк, саройлар, Регистон ансамбли, Бухоро ва ғиждувондаги масжид ва мадрасалар. Улуғбек расадхонаси. Улуғбек академияси фаолияти.

Темурийлар давридаги илм-фан ва адабиёт аҳли. Тасвирий санъат ривож. Самарқанд ва Хирот мактаблари. Хаттотлик ва китобат. Маданий муҳитга нақшбандийлик тариқати сулуқларининг таъсири. Хўжа Аҳрор Валий, Жомий, Навоий, тарихчилар: Шарафиддин Али Яздий, Низомиддин Шомий, ғиёсиддин Хондамирнинг тарихий асарлари.

Темур ва темурийлар маданиятининг Марказий Осиё ва жаҳондаги тутган ўрни ва аҳамияти.

9-мавзу. Миллий истиқлол ва Ўзбекистонда маданий тараққиёт

Миллий истиқлол ва маънавият. Миллий уйғониш ва миллий онг. Маданий муассасалар фаолиятининг янгича ташкил этилиши ва миллий маданий ворислик муаммолари. Маданият жаҳҳасидаги ислохотлар ва унда давлатнинг тутган ўрни ва вазифалари. "Маънавият ва маърифат" жамоатчилиги маркази. "Олтин мерос" жамғармасининг миллий маданият равнақи миллатлараро маданиятлар мулоқотини ривожлантириш, қомил инсонни шакллантиришдаги роли. Бозор муносабатларига ўтиш даврида маданий муассасалар фаолияти, маданий хизмат кўрсатиш шакллари ва йўллари. Ҳозирги шароитда адабиёт, тасвирий санъат, меъморчилик, театр, кино ва телевидение ривожланишида ўзига хослик. Уларнинг миллий қадриятларни тиклаш, миллий ғоя ва

миллий мафкурани шакллантиришдаги роли. Таълим қонуни, Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг моҳияти ва маънавий-маърифий ислохотлар тизимини амалга оширишдаги роли. Миллий маданият равнақида миллий-маданий марказлар ва халқаро маданий алоқаларнинг ўрни ва аҳамияти.

5. «МАДАНИЯТШУНОСЛИК» ФАНИДАН АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАРИНИНГ МАВЗУ ВА РЕЖАЛАРИ

1-мавзу. Маданиятшунослик фани предмети ва вазифалари.

«Маданият» тушунчаси талқини (2 соат)

1.Маданиятшунослик предмети. Маданиятшунослик билимлари типологияси.

2.«Маданият» тушунчаси талқинида тарихийлик ва илмийлик.

3.Маданиятни инсон ва жамият ҳаётидаги ўрни ҳамда аҳамияти.

Асосий адабиётлар:

- 1.Каримов И.А. Бизнинг бош мақсадимиз - жамиятни демократлаш-тириш ва янгилаш, мамлакатни модернизация ва ислох этишдир. Т., Ўзбекистон. 2005.
- 2.Каримов И.А. Тарихий хотирасиз келажак йўқ. Т.,7. -Т: Ўзбекистон, 1999, 132-154 бетлар.
- 3.Каримов И.А. ЮНЕСКО Ижроия Кенгаши 155-сессиясининг якунловчи мажлисида сўзлаган нутқ. Т.,7. -Т: Ўзбекистон, 1999, 193-206 бетлар.
- 4.Каримов И.А. Ватанчимизнинг тинчлиги ва ҳавфсизлиги ўз куч-қудратимизга, халқимизнинг ҳамжихатлиги ва букилмас иродасига боғлиқ. Т., Ўзбекистон. 2004.
- 5.Есин А.Б. Введение в культурологию: Основные понятия культурологии в систематическом изложении. -М, 1999, стр. 5-61.
- 6.Ахмедова Э, Габидуллин Р. Культурология. -Т., 2001. 6-12 бетлар.
- 7.Э.Гулметов, Т., Қобулжонова, Ш.Эрназаров. Маданиятшунослик. Маърузалар матни. Т., 2000. 3-10 бетлар.

Қўшимча адабиётлар.

- 1.Интернет: [www. www.bilim.uz](http://www.bilim.uz)
- 2.Интернет: [www. fov.uz](http://www.fov.uz)
3. Саифназаров И. «Иқтисодий ва маънавий манфаатлар уйғунлиги ва баркамол инсон тарбияси». Т., 2002. 7-25 бетлар.
4. Ислом зиёси ўзбегим сиймосида. Тошкент ислом университети. 2005.

2-мавзу. Маданият ривожланишининг асосий қонуниятлари.

Дунё маданиятшунослигида назарий муаммоларнинг

ечими (2 соат).

- 1.Моддий ва маънавий маданият уларнинг ўзаро алоқадорлиги.
- 2.Маданият структураси ва функцияси.
- 3.Маданият авлодлар ўртасида ижтимоий боғланишнинг муҳим ҳалқаси.
- 4.Ҳозирги шароитда универсал технологиялар, ахборот тарқатишнинг глобаллашуви.

Асосий адабиётлар:

- 1.Каримов И.А. Истиқлол ва маънавият. -Т., 1994. 17-24 бетлар.
- 2.Каримов И.А. Озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт - пировард мақсадимиз. -Т., 2000. 25-34 бетлар.
- 3.Каримов И.А. Ўзбекистон ХХІ аср бўсағасида. -Т., 1998. 20-35 бетлар.
- 4.Каримов И.А. Миллий истиқлол мафкураси - халқ этиқоди ва буюк келажакка ишончдир. -Т., 2000. 380-396 бетлар.
- 5.Есин А.Б. Введение в культурологию: Основные понятия культурологии в систематическом изложении. -М., 1999, стр. 5-61.
- 6.Ахмедова Э, Габидуллин Р. Культурология. -Т, 2001. 6-12 бетлар.
- 7.Гулметов Э., Қобулжонова Т., Эрназаров Ш. Маданиятшунослик. Маърузалар матни. Т., 2000. 12-18 бетлар.

Қўшимча адабиётлар.

- 1.Интернет: www.bilim.uz
- 2.Бобоев Ҳ. ва бошқ. Маданиятшунослик. -Т: Янги аср авлоди. 2001. 15-25 бетлар.
- 3.«Глобаллашув зиддиятлари» Б.Зокир. «Тафаккур» журнали. №1. 2004. 26-35 бетлар.
4. Саифназаров И. «Халқимизнинг ҳамжихатлиги-терроризмга қарши қафолатдир». Т., 2004. 4-20 бетлар.

3-мавзу. Маданий ва маънавий мерос. Мустақиллик шароитида ўзбек миллий маданиятини ривожлантиришнинг назарий асослари (2 соат)

- 1.Ворислик - маданий тараққиётнинг муҳим қонуни.
- 2.Ўзбекистонда жамиятни маънавий янгилаш жараёнида маданий меросга муносабат.
- 3.Маданиятда миллийлик ва умуминсонийлик.

Асосий адабиётлар:

- 1.Каримов И.А. Ўзбекистон ХХІ аср бўсағасида. -Т., 1998. 20-35 бетлар.

- 2.Каримов И.А. Миллий истиқлол мафкуриси - халқ эътиқоди ва буюк келажакка ишончдир. -Т., 2000. 380-396 бетлар.
- 3.Есин А.Б. Введение в культурологию: Основные понятия культурологии в систематическом изложении. -М, 1999, стр. 5-61.
- 4.Ахмедова Э, Габидуллин Р. Культурология. -Т., 2001. 6-20 бетлар.
- 5.Гулметов, Т., Қобулжонова, Ш.Эрназаров. Маданиятшунослик. Маърузалар матни. Т., 2000. 12-18 бетлар.

Қўшимча адабиётлар:

- 1.Интернет: www.bilim.uz
- 2.Интернет: www.fov.uz
- 3.Бобоев Ҳ. в.б. Маданиятшунослик. -Т.: Янги аср авлоди, 2001. 15-25 бетлар.
- 4.Қаҳҳорова М. «Маънавий ахлоқий ворислик». «Тафаккур» журнали. 2004. №4. 86-87 бетлар.
5. Ўзбекистон Республикаси Давлат Божхона Қўмитаси «Қайтарилган ноёб бойликлар» журнал. Т., 2003. 6-25 бетлар.
6. Саифназаров И. «Маънавий баркамоллик ва сиёсий маданият». Т., 2001. 6-51 бетлар.

4-мавзу. Архаик (ибтидоий маданият). Аънавий маданият (2 соат).

- 1.Архаик маданиятнинг дастлабки намуналари.
- 2.Сўнгги палеолит ва янги тош асри даври маданияти.
- 3.Қадимги Шарқдаги йирик маданиятларнинг (Миср, Месопотамия, Ҳинд, Хитой) ўзига хос хусусиятлари.
- 4.Антик маданият (Қадимги Юнон ва Рим).

Асосий адабиётлар

- 1.Каримов И.А. Тарихий хотирасиз келажак йўқ. Т., 1998. 16-28 бетлар.
- 2.Каримов И.А. Ўзбекистон ХХІ асрга интилоқда. Т., 1999. 31-40 бетлар.
- 3.Алексеев В.П. История первобытного общества. М., 1990. 10-38 стр.
- 4.Древние цивилизации. М., 1989. 21-44 стр.
- 5.Ўзбекистон халқлари тарихи. 1-қисм. Т., 2000. 8-20 бетлар.
- 6.Романов В.Н. Историческое развитие культуры. (Проблемы типологии) М. 1991 г. 9-21 стр.
- 7.Тэйлор Э. Первобытная культура. 1992. 4-18 бетлар.

8. Гулметов Э., Қобулжонова Т., Эрназаров Ш., Маврулов А. Маданиятшунослик маърузалар матни. Т., 2000. 50-70 бетлар.

Қўшимча адабиётлар.

1. Интернет: www.fov.uz
2. Акрополь - 200 лет спустя Республика Греция Министерство Печати и СМИ Московский Отдел Печати. М., 2003 г. стр 15-48.
3. Қорабоев У. «Борлиқни англаш йўлида пайдо бўлган одатлар» Журнал «Мозийдан садо» №1. 2003. 8-13 бетлар.

5-мавзу. Маданиятшунослик ва диний маданият.

Техноген маданият: унинг моҳияти (2 соат).

1. Шарқ ва Ғарб мамлакатларининг ўрта асрлар маданиятида диннинг устуворлиги.
2. Шарқ ва Ғарб диний маданиятининг ўзига хос хусусиятлари.
3. Техноген маданиятнинг шаклланиши.
4. Замонавий маданиятда техниканинг аҳамияти.

Асосий адабиётлар

1. Каримов И.А. Тарихий хотирасиз келажак йўқ. Асарлар. 7-том. -Т., Ўзбекистон, 1999. 132-155 бетлар.
2. Ахмедова Э. Габидулин Р. Культурология. Мировая культура. -Т., Академия художеств Узбекистана. 2001. 21-35 стр.
3. Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. -М., 1992. Стр.10-41.
4. Гулметов Э. ва бошқалар. Маданиятшунослик. Маърузулар матни. -Т., 2000. 95-107 бетлар.

Қўшимча адабиётлар.

1. Интернет: www.bilim.uz
2. Интернет: www.fov.uz
3. Фатушенко А. «Золотой поцелуй или главное чудо Мьянмы». Журнал «Вокруг света» 2004 г. №6. Стр.79-85.
4. Аверьянов Ю. «Мутассавиф донишмандлар Рембранд тасвирида». Журнал «Тафаккур» №3. 2003. 32-37 бетлар.
5. Абдурахмонов А. «Саодатга элтувчи билим». -Т., Мовароуннахр, 2002. 55-76 бетлар.

6-мавзу. Марказий Осиё халқларининг қадимги маданияти (2 соат).

1. Марказий Осиёдаги қадимги маданиятнинг ўзига хос хусусиятлари.
2. Марказий Осиё ҳудудидаги илк давлатлар маданияти.

3. Юнон-Бақтрия маданияти миқёсида Шарқ эллинистик маданияти.

4. Кушонлар маданияти.

Асосий адабиётлар.

1. Каримов И.А. Маънавий юксалиш йўлида. -Т., 1998. 10-25 бетлар.
2. Каримов И.А. Тарихий хотирасиз келажак йўқ. -Т., 1998. 6-38 бетлар.
3. Ислом энциклопедияси. -Т., 2004. 7-34 бетлар.
4. Пугаченкова Г. Ртсладзе Э. Северная-Бақтрия-Тохаристан. -Т., 1990. 11-44 стр.
5. Ртсладзе Э. «Великий шелковый путь». -Т., 2002. 7-56 стр.
6. Сулаймонова Ф. Шарқ ва Фарб. -Т., 1997. 24-38 бетлар.

Қўшимча адабиётлар:

1. Интернет: www.bilim.uz
2. Ҳакимов А. «Ўзбекистон давлатчилигининг шаклланишида маданият ва санъатнинг роли». Журнал «Мозийдан садо». №4. 2003. 2-19 бетлар.
3. Ўзбекистон халқлари тарихи. 1-том. -Т., 2000. 50-71 бетлар.
4. Саифназаров И. «Ўзбекистон истиқлоли ва янги фалсафий таълимот». Т., 2003. 3-16 бетлар.
5. Саифназаров И. «Халқимизнинг ҳамжихатлиги - терроризмга қарши қафолатдир». Т., 2004. 4-20 бетлар.

7-мавзу. Марказий Осиё халқларининг V-VIII асрлардаги маданий ҳаёти. Шарқ уйғониш даври маданияти (2 соат).

1. Илк ўрта асрларда мамлакатимизда таркиб топган ижтимоий маданий муносабатлар.
2. Ислом маданияти.
3. Уйғониш даври тушунчаси. Уни даврлаштириш масаласи.
4. Марказий Осиёда Уйғониш даври маданиятини белгилаган ижтимоий-сиёсий омиллар.

Асосий адабиётлар.

- 1. Каримов И.А. Истиқлол ва маънавият. -Т., 1994. 78-98 бетлар.**
2. Каримов И.А. Янгича фикрлаш ва ишлаш - давр талаби. Асарлар. 5-жилд. -Т., Ўзбекистон. 1997. 24-61 бетлар.
3. Абдунабиев А. Вклад в мировую цивилизацию. -Т., Ўзбекистон. 1998. 10-84 бетлар.
4. Абу Райхон Беруний. Қадимги халқлардан қолган ёдгорликлар. Танланган асарлар. 1-жилд. -Т., 1968. 45-79 бетлар.
5. Хайруллаев М. Ўрта Осиёда илк Уйғониш даври маданияти. -Т., Фан. 1995. 9-46 бетлар.

6. Гулметов Э. Маърузалар матни. -Т., 2000. 122-128 бетлар.

Қўшимча адабиётлар.

1. Интернет: [www. bilim.uz](http://www.bilim.uz)
2. Интернет: [www. fov.uz](http://www.fov.uz)
3. Абдурахмонов А. Саодатга элтувчи билим. -Т., Мовароуннахр. 2002. 48-70 бетлар.
4. Жуманиёзов М. Маъмун академияси. Урганч: Хоразм. 1994 й. 16-30 бетлар.
5. Маънавият юлдузлари. -Т., Мерос. 2001. 14-36 бетлар.
6. Хожа Абдухолик Гиждувоний. Т., 2003. 7-63 бет.

8-мавзу. Темур ва Темурийлар даври маданияти (XIV асрнинг иккинчи ярми - XV аср) (2 соат).

1. Темур ва темурийлар давлатининг ижтимоий-иқтисодий, маданий-маиший тараққиёти.
2. Меъморчилик, тасвирий санъат ва амалий санъат.
3. Илм-фан ва адабиёт.
4. Санъат, фалсафа ва дин.

Асосий адабиётлар

1. Каримов И.А. Амир Темур ҳақида сўз. -Т., 1986. 5-20 б.
2. Каримов И.А. Истиқлол ва маънавият. -Т., 1994. 91-98 бетлар.
3. Темур ва Улуғбек даври тарихи. -Т., 1996.
4. Амир Темур ва темурийлар даврида маданият ва санъат. -Т., 1996.
5. Абдурахмонов А. Улуғбек ва унинг расадхонаси. -Т., 1996.
6. Аҳмедов Б. Темур. -Т., 1995.
7. Аҳмедов Б. Улуғбек. -Т., 1994.
8. Гулметов Э. Қобулжонова Т., Эрназаров Ш. Маданиятшунослик. Маърузалар матни. -Т., 2000. 129-146 бетлар.

Қўшимча адабиётлар.

1. Интернет: [www. fov.uz](http://www.fov.uz)

2. Арапов А. «Амир Темур даврида меъморчилик». Журнал «Мозийдан садо». 2003. №2. 30-38 бетлар.
3. Темур ва темурийлар салтанати. -Т., 1996.
4. Амир Темур а мировой истории. -Т., 2001. ЮНЕСКО. 8-40 бетлар.
5. Отамуратов С. «Ўзбекистонда маънавий руҳий тикланиш». Т., 2003. 63-110 бетлар.
6. «Амир Темур сабоқлари». Т., Шарқ. 2001. 4-54 бетлар.
7. Тўхтиев И. «Амир Темурнинг пул молия тизими». Журнал «Мозийдан садо». №1-2. 1999. 58-63 бетлар.

9-мавзу. Миллий истиқлол ва Ўзбекистонда

маданий тараққиёт (2 соат)

1. Миллий истиқлол даврида маънавий мерос, миллий ва диний қадриятларнинг тикланиши.
2. Мустақиллик йилларида таълим, адабиёт, меъморчилик, амалий санъат ва кино равнақи.
3. Театр, цирк, мусиқа ва қўшиқчилик санъати, музей ва спорт тараққиёти.
4. Миллий мафқуранинг моҳияти унинг шаклланишда маданиятнинг ўрни ва аҳамияти.

Асосий адабиётлар

1. Каримов И.А. Ўзбекистон: миллий истиқлол, иқтисод, сиёсат, мафқура. Асарлар. Т.1. - Т., Ўзбекистон. 1996. 76-85 бетлар.
2. Каримов И.А. Биздан озод ва обод Ватан қолсин. Асарлар. Т.2. -Т., Ўзбекистон. 1996. 45-59 бетлар.
3. Каримов И. «Ватанимизнинг тинчлиги ва хавфсизлиги ўз куч қудратимизга, халқимизнинг ҳамжиҳатлиги ва букилмас иродасига боғлиқ». Т., 2004. 7-50 бетлар.
4. Каримов И.А. «Империя даврида бизни иккинчи даражали одамлар деб ҳисоблашар эди». Т., Ўзбекистон. 2005. 5-33 бетлар.
5. Ўзбекистон Республикаси Олий мажлисининг иккинчи чақириқ 14-сессия материаллари. «Халқ сўзи» газетаси. 12.2004й.
6. Мустақиллик. Илмий оммабоп луғат. -Т., 1998. 14-38 бетлар.
7. Ўзбекистон санъати (1991-2001 йиллар). -Т., Шарқ. 2001. 7-224 бетлар.
8. Қорабоев У. Ўзбек халқи байрамлари. -Т., Шарқ. 2002. 21-50 бетлар.
9. Гулметов Э. в.б. Маданиятшунослик. Маърузалар матни. -Т., 2000. 160-178 бетлар.
10. Шарифхўжаев М. Рахимов Ф. «Даврни белгилаб берган инсон». Т., Шарқ. 2004. 264-275 бетлар.

Қўшимча адабиётлар.

- 1.Интернет: [www. bilim.uz](http://www.bilim.uz).
- 2.Интернет: [www. fov.uz](http://www.fov.uz).
- 3.Интернет: www.edu.ru.
- 4.Интернет: www.press-service.uz.
- 5.Алиев А. Маънавият, қадрият ва бадиият. -Т., Академия. 2000. 15-42 бетлар.
- 6.Иброҳимов А. в.б. Ватан туйғуси. -Т., Ўзбекистон. 1996. 36-50 бетлар.
- 7.Отамуротов. С. «Ўзбекистонда маънавий руҳий тикланиш». Т., 2003. 63-110. 111-129 бетлар.
- 8.Саифназаров И. «Маънавий барқомоллик ва сиёсий маданият». Т., 2001. 7-58 бетлар.
- 9.Саифназаров И. «Иқтисодий ва маънавий манфаатлар уйғунлиги ва барқамол инсон тарбияси». Т., 2002. 4-30 бетлар.
10. Саифназаров И. «Ўзбекистон истиқлоли ва янги фалсафий таълимот». Т., 2003. 7-35 бетлар.
11. Саифназаров И. «Халқимизнинг ҳамжиҳатлиги-терроризмга қарши қафолатдир». Т., 2004. 4-40 бетлар.
12. «Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар». Т., 2002. 7-55 бетлар.
13. Мухторов А. «Шахс тарбиясида миллий ғоя, эҳтиёж ва манфаатлар уйғунлиги». Т., 2003. 7-36 бетлар.